

Kari Hokkanen Vapaudenpatsaan 75-vuotisjuhlatilaisuudessa Vaasassa 9.7.2013:

Vapaudenpatsaalla esittäytyi Kallion – Mannerheimin linja

Täsmälleen 75 vuotta sitten täällä paikalla vietettiin yhtä ensimmäisen tasavallan suurimmista juhlatilaisuuksista. Vapaudenpatsaan paljastamista todistamassa oli kymmenentuhatta ihmistä, paljon Vaasasta ja lähipitäjistä, mutta kauempaakin. Monet työpaikat Vaasassa olivat sulkenneet ovensa, jotta henkilökunta voisi osallistua ainutkertaiseen tapahtumaan.

Tärkeimmät vieraat tulivat pääkaupungista: ministereitä, pohjoismaiden ja Saksan lähettiläitä, vuoden 1918 itsenäisyysseenaatin jäseniä, puolustusvoimien ja suojeluskuntajärjestön johtoa, sekä vapaussodan sotilaspäällystä, myös ulkomailla.

Ylitse muiden olivat tasavallan presidentti **Kyösti Kallio** sekä sotamarsalkka **Gustaf Mannerheim**, vapaussodan ylipäällikkö. He olivat juhlan päähenkilöt.

Suomen vapaudenpatsaalla Vaasan torilla heinäkuun 9. päivänä 1938 kohtasivat kansan syvät rivit tasavallan ylimmän eliitin maanpuolustuksen merkeissä.

Vaasalaiset sanomalehdet selostivat juhlaa tilaa säästämättä. Ilkka omisti sille neljä ja puoli sivua, Vaasa ja Vasabladet varmastikin samaa luokkaa. Kaikki hehkuttivat suurta tyytyväisyyttä. Kauan kestänyt hanke oli valmis. Juhla oli säätä myöten onnistunut. Aurinko hehotti pilvettömältä taivaalta. Valtava yleisömäärä todisti kansalaisten ymmärtäneen monumentin symboloiman asian, itsenäisyyden saavuttamisen sekä sen puolustamisen merkityksen.

Ennen kuin Suomen Vapaudenpatsas oli valmis paljastettavaksi Vaasan torilla, oli idean esittämisestä kulunut kaksi vuosikymmentä. Herääkin kysymyksiä. Miksi Vaasaan, kun kysymys on kuitenkin Suomen Vapaudenpatsaasta. Eikö sen paikka olisi pääkaupungissa? Miksi patsas valmistui vasta 1938? Oltiinko myöhässä? Ja jos oltiin, menetettiinkö joitakin arvoja?

Tänään tiedämme kirkaasti vastaukset.

Ensin patsaan paikasta. Vaasa oli alusta lähtien itsestään selvä valinta. En tiedä Helsinkiä missään vaiheessa edes ajatellun vaihtoehdoksi. Helsingin vapauttivat kapinallisten vallasta vieraat sotilaat, saksalaiset, Vaasan venäläisen varuskunnan riisuivat aseista omat miehet. Vaasa oli valkoisen Suomen

Eräs juhlan keskeisistä kunniavieraista oli sotaveteraani Stig Strömman (94), poikansa Per'in avustamana. Kunnioitettu sotaveteraani oli 75 vuotta sitten kunniavariossa Vapaudenpatsaan paljastusjuhlassa. Vain runsas kuukausi juhlahetken jälkeen Stig Strömman kutsuttiin viimeiseen iltahuutoon. Teemme kunniata urhean sotaveteraanin elämäntyölle ja muistolle.

Juhlan kutsu- ja kunniavieraille oli varattu tilat yleisömeren eteen.

pääkaupunki, jossa laillinen senaatti työskenteli. Vaasassa ja sen lähiympäristössä aktivistien vastarintaliike oli ollut maan voimakkainta, Vaasan seutu oli jääkäri liikkeen perusalueita. Suojeluskuntamaakuntana vain suomenkielinen Etelä-Pohjanmaa oli merkittävämpi.

Myös patsashankkeessa vaasalaiset olivat eturivissä. Idea esitettiin jo vapaussodan aikana, Seinäjoella.

Mannerheimia itseään mainitaan aloitteentekijäksi, ja hän nimitti kolmehenkisen komitean ajatuksia toteuttamaan, joukossa ylipäällikön adjutanttina, kuuluisa taitelijaksi **Akseli Gallén-Kallela**. Mutta jo kesällä 1918 toimikuntaa täydennettiin tärkeillä vaasalaisilla liikemiesillä ja kaupungin virkamiehillä.

Se että hanke edistyi niin verkkaisesti, selittyi sekä crimielisyyksillä päämää-

rästä että rahoitusongelmissa. Gallén-Kallelan ajatuksena oli rakentaa ”Vapaudentemppli”, jonka hän epäilemättä itse olisi suunnitellut, olihan hän muunkin vapaussotasympoliikan, uniformujen ja kunniamerkkien tärkein luoja. Temppliajatuksista luovuttiin 20-luvun puolimmais- ja päädyttiin patsaaseen. Rahoituksen hankkimista vaikeutti 30-luvun suuri lamakin. Vasta sen helpotettua

oli edellytykset menestykselliselle kansalaiskeräykselle. Monumentti haluttiin ainakin pääosin toteuttaa kansalaisaktiona, yksityisin varoin. Valtio ei osallistunut ollenkaan, Vaasan kaupunki kustansi monumentin jalustan. Paikallisen clinkinoelämän panos oli suurempi.

Prosessi vei kaksi vuosikymmentä. Varmasti monta kertaa petyttiin sen hitaaseen edistymiseen.

Myöhästyikö siis Vapaudenpatsas? Ehtivätkö vapaussodan tunteet väljähtyä, ennen kuin päästiin vapautta juhlistamaan sille omistettulla kansallisella monumentilla?

Patsas ei myöhästynyt. Päinvastoin, se valmistui parhaaseen mahdolliseen aikaan. Jos se olisi valmistunut vaikkapa vuosikymmentä tai puolikin vuosikymmentä aikaisemmin, juhla olisi

Suomen Vapaudenpatsas, 75 vuotta itsenäisyyden ja vapauden symbolina.

Juhlatilailaisuuden tervehdyssanat esitti Österbottens Försvarsgille – Pohjanmaan Maanpuolustuskilta rf:n puheenjohtaja, professori Ilkka Virtanen.

Itsenäisyydestä ja Vapaudesta kiittäen – Med tack-samhet för Självständigheten och Friheten. Havuseppeleen Suomen Vapaudenpatsaalle laskivat Vaasan kaupunginvaltuuston 2. varapj. Hans Frantz (vasemmalla) ja sotaveteraani Yrjö Savola sekä majuri Jari Hoppela Pohjanmaan Alueoimistosta. Etualan kunnivartiosta ovat luutnantti Juha Ala-aho ja yliväpeli Raimo Mäenpää.

Juhlapuheen piti professori Kari Hokkanen.

Huomattavan runsaslukuinen juhlayleisö kansoitti kauppatorin.

ollut luonteeltaan hyvinkin erilainen. Se olisi ollut päätarkoituksensa eli maanpuolustushengen kohottamisen kannalta vähemmän antava.

Vuonna 1938 saattoi Yrjö Liipolan suunnittelema patsaalla kokoontua yhtenäistynyt kansa itsenäisyytään arvostamaan. Vuonna 1928 – puhumattaan vuodesta 1933 – tunnelmat olisivat olleet hyvinkin toisenlaisia.

Vapaussota oli myös kansalaissota, jossa lyötiin syviä haavoja. Melkoinen osa voitetuista punaisista hautoi kauan revanssia, johon maanpaossa perustettu Suomen Kommunistinen Puolue avoimesti yllytti. Yhteiskunta joutui koko ajan varautumaan myös sisäistä vihollista vastaan. Suhtautuminen maanpuolustukseen ja varsinkin vapaaehtoiseen suojeluskuntalaitokseen oli ymmärrettävästi ristiriitai-

nen. 1930-luvun kuohuvina alkuvuosina revittiin haavoja vielä uudelleen auki.

Mutta vuonna 1938 asiat olivat jo toisin. Kansalaisodan osapuolet istuivat yhteisessä hallituksessa, kantamassa yhdessä vastuuta myös maanpuolustuksesta aikana, jolloin Eurooppa kulki kohti uutta suursotaa. Maanpuolustuksesta oli tullut koko kansan, ei vain toisen puolikkaan, asia.

75 vuotta sitten tällä paikalla kohtasi kaksi suomalaista valtiomiestä, jotka personoivat kansakunnan eheytymistä viime hetkellä. Ei tietenkään voitu tietää, että vain puoleltoista vuoden kuluttua Suomi olisi jälleen sodassa, suurvallatidiktatuurin hyökkäyksen kohteena. Mutta talvisodan torjuntavoiton perusta oli ehditty laskea. Sitä symboloivat Vaasan juhlan päähenkilöt, presidentti Kallio ja sotamarsalkka Mannerheim.

Kyösti Kallion elämäntyö kiteytyy sanaan eheytyminen. Hänen valintansa tapahtui vuoden 1918 rajalinjan historiaan siirtämisen merkeissä. Hänen ensimmäinen ja tärkein valtiomiestekonsa oli nimittää hallitus, jossa ensimmäisen kerran sisällissodan voittajat ja voitettut olivat yhdessä. Hän varjeli yhteistyön kestämistä sovittellen erimielisyyksiä. Hän liennytti myös kieliä taivutellen oman puolueensa jyrkimpää aitosuomalaisia malttiin.

Maanpuolustuksen aineellistenkin edellytysten vahvistamiseksi presidentti teki parhaansa, paljolti yhteistyössä puolustusneuvoston puheenjohtajan, sotamarsalkka Mannerheimin kanssa.

Kallio ja Mannerheim tulivat hyvin toimeen, niin erilaisia kuin heidän lähtökohtansa olivatkin. Toinen oli sipsuomalainen talon-

poika ja vakamuksellinen demokraatti, tasavaltalainen, toinen ruotsinkielinen aristokraatti, yhtä vakamuksellinen monarkisti. Voitonparaatissaan Helsingissä toukokuussa 1918 Valkoinen kenraali oli puhunut siviiliyhteiskunnan johtajille melkein uhmakkaasti armijan oikutuksesta sanoa, millainen tulisi vapautetun valtion olla. Mannerheimin asenne tasavaltaa kohtaan pysyi pitkät ajat hyvin varauksellisenä. Ne, jotka etelä- ja keskikurooppalaisten mallien mukaan halusivat haastaa demokration oikealta, olivat panneet toivonsa häneen, lopulta turhaan toki.

Vuonna 1938 oli jo selvää, että tasavaltaa ja kansanvaltaa Suomessa oli pysyvä. Kun tasavallan presidentti ja sotamarsalkka kohtasivat Vaasassa 9. päivänä heinäkuuta 1938 paljastaakseen tämän itsenäisyyden monumentin, Vapaudenpatsaan, siihen liittyi komea symboliikka. Kallion puheen johtava teema oli – Ilkan selostuksen mukaan – ”Ei koston hautoen vaan rakentaa. Sodan jälkeä ja syitä poistaen on jälkipolvien työtä tehtävä”. Sovintoa ja yhtenäisyyttä korosti myös

Mannerheim. Yhteistä tahtoa puolustaa saavutettua vapautta korosti kumpikin.

Juhlallisuudet huipentuivat paraatijoukkojen, vakinaisen väen sotilaiden ja suojeluskuntalaisten, ohimarssiin. Siihen liittyi tärkeä episodi. Ilkan selostaja – liekö ollut Artturi Leinonen itse – oivalsi sen historiallisuuden. Lainaen selostusta:

”Erikoista huomiota herätti ohimarssin alkaessa sotamarsalkka Mannerheimin kaunis kunnianosoitus tasavallan presidentille. Mannerheim asettui seurueen muiden korkeiden upseerien kanssa marssivien osastojen kärkeen ja suoritti sotilaallisen ohimarssin, asettuen vasta sitten tasavallan presidentin seuraksi vastaanottamaan joukkojen kunnianosoituksen.”

Tällaista ei ollut tapahtunut koskaan aikaisemmin. Se symboloi tasavaltalaista, demokraattista, järjestystä.

Vaasan Vapaudenpatsaalla esiteltiin 75 vuotta sitten, uuden maailmansodan kumun jo uhkaavasti lähestyessä, se Kallio – Mannerheimin linja, jolla Suomi selvisi.

Olemme kokoontuneet

tälle itsenäisyyden ja maanpuolustushengen monumentille kiittollisin mielin. 75 vuotta sitten patsas oli kunnianosoitus niille, joiden päättävällä taistelulla itsenäisyyksi oli saavutettu. Tänään se on myös kunnianosoitus niille miehille ja naisille, joiden päättävällä taistelulla itsenäisyyttä toisessa maailmansodassa menetyksellisesti puolustettiin.

Järjestäjät ovat merkinneet puheeni teemaksi ”Puheen Vapaudenpatsaalle”, ei vain ”Vapaudenpatsaalla”. Siispä lopuksi:

Teemme kunnia Sinulle, 75-vuotias Vapaudenpatsas. Idean Sinusta esitti jo tuleva Suomen Marsalkka Seinäjoen päämajassaan. Sait hahmoksi 20 vuotta myöhemmin, juuri oikeaan aikaan, yhdistääksesi kansaa, jota sota taas uhkasi. Olit jopa yksi talvisodan haavoittuneista, osuihan sirpale Sinuunkin kotikaupunkiasi pommitettaessa. Mutta kestit, kuten Suomikin. Rauhnan vuosikymmenet olet jatkanut lippuasi liehuttäen, kuuluttäen uusienkin sukupolvien valmiutta vaalia raskain ponnistuksiin saavutettua ja puolustettua vapautta.

Juhlan alkufanfaarit, Pohjanmaan Sotilasoittokunnan vahvennettu rumpuryhmä. Tilaisuutta juhlisti myös sotainvalidien ja sotaveteraanien sekä maanpuolustusjärjestöjen näyttävä lippulinna.